

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 316.334.3:324(477)

О. С. Зубченко

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА СТРУКТУРНІ ЕФЕКТИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ У МІСЦЕВІЙ ВИБОРЧІЙ КАМПАНІЇ-2020 (РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ)

Статтю присвячено проблемам впливу виборчої системи на структурування електорального поля регіону та представництво політичних партій в органах місцевого самоврядування. Автор констатує, що впровадження нових електоральних правил на місцевих виборах 2020 року суттєво змінило позиції провідних електоральних акторів. Вплив проявився через інституційні («викривлене представництво», «розколоте голосування») та структурні («регіоналізація», «внутрішня конкуренція», «цілісність вибору») ефекти виборчої системи.

Ключові слова: електоральна поведінка, електоральна активність, виборча система, ефекти виборчої системи, «розколоте» голосування.

DOI 10.34079/2226-2830-2020-10-20-107-116

Постановка проблеми. Кожні місцеві вибори в Україні проходять за новою системою. У нашій новітній історії однакові виборчі правила зберігалися лише два рази поспіль – у 1998 та 2002 роках (мажоритарна система за багатомандатними виборчими округами). У 2006 р. було запроваджено пропорційну систему із закритими списками яку за чотири роки змінила змішана пропорційно-мажоритарна система, що надала чимало переваг Партії Регіонів та сприяла встановленню авторитарного режиму Януковича. Одразу після перемоги Революції Гідності нова влада взялася за чергову реструктуризацію. Результатом тривалої законотворчої роботи стало повернення до пропорційної системи із представництвом партії у виборчих округах. Кожна партія мала право висунути по одному кандидату у всіх мажоритарних округах. Якщо партійного представника не було, то вважалось, що голос віддано за весь список. Найбільше нарікань експертної спільноти викликав принцип розподілу депутатських мандатів, за яким перші місця у списках партій посідали кандидати, що отримали найвищий відсоток голосів на своїх територіях. Через це виникали серйозні територіальні диспропорції у розподілі депутатських мандатів. представниками громад у обласних радах часто ставали люди, що отримали у маленьких селах по 50-70 голосів, а їхні однопартійці, які заручилися підтримкою тисяч жителів великих міст, до рад не потрапляли.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виборча система є важливим елементом загальної політичної системи держави та організації діяльності місцевого самоврядування.

Виходячи із цього, дослідники зосередились на вивченні зв'язку типу виборчих систем та політичного представництва. М. Шугарт та Р. Таагапера доходять висновку, що мажоритарна система відносно більшості із невеликими округами призводить до домінування сильних партій за рахунок слабких (Таагапера, Shugart, 1989). Г. Кокс вивчав кореляцію між типом виборчих систем та рівнем партійної фрагментації (Сох,

1997). В. Райкер піднімає питання про раціональність політичної поведінки електоральних акторів та самих виборців (Riker, 2003). Дж. Сарторі робив акцент на географічній диференціації підтримки політичних сил (Sartori, 2003).

Г. Голосов проаналізував ефект «сфабрикованої більшості» – штучне завищення представництва партії влади через голосування у мажоритарних округах при змішаній системі (Голосов, 2005). Ю. Гайворонський розглядає чинники, що впливають на електоральний вибір у сільських та міських округах (Гайворонський, 2020). А. Авксентьев досліджує диспропорційність представництва політичних сил через відмінності у волевиявленні громадян за пропорційною та мажоритарною складовими виборчої системи (Авксентьев, 2019). Моделі стратегічного і тактичного голосування наших співвітчизників виділяє О. Павлюк (Павлюк, 2012). Електоральні ефекти двохтуровості виборів міських голів описував П. Гнатенко (Гнатенко, 2018). Разом з тим у наукових доробках відсутній системний аналіз проявів ефектів виборчої системи на виборах депутатів місцевих рад.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Запорізькому краї виділялося кілька регіональних особливостей, що зумовлювали хід та спрямованість виборчих перегонів.

По-перше, більшість партійних брендів було розподілено між фінансово-промисловими групами – «запоріжсталівськими», що знаходилися у сфері впливу В. Новінського і Р. Ахметова, патрунували партії «Порядок» та «Опозиційний блок», були присутні у команді «Слуги народу»; «моторівськими» на чолі із колишнім власником ПАТ «Мотор-січ», народним депутатом України 7-го скликання В. Богуслаєвим, які вели на вибори власний проект «Нова політика» та мали свої квоти серед «слуг» та «кальцевсько-пономарьовські» на чолі із народними депутатами України від ОПЗЖ В. Кальцевим та О. Пономарьовим, що, окрім власного списку, активно просували партію «Наш край». Окрім того, у кожній із цих ФПП був опосередкований вплив на національно-демократичні партії – «Європейську солідарність» та «Батьківщину».

По-друге, самостійними акторами (принаймні ззовні) виступали регіональні діячі – міський голова Запоріжжя В. Буряка, який п'ять років назад обирався за підтримки «Опозиційного блоку», народний депутат України та колишній мер Мелітополя Сергій Мінько, що завів свою партію до міської та районних рад, экс-депутат Верховної Ради та впливовий фермер Вадим Кривохатько із франшизою Партії зелених України.

По-третє, значний, а іноді вирішальний вплив на підсумки голосування мали дуже низька електоральна активність та мобілізоване голосування на окремих територіях.

У день голосування на дільниці прийшли 451,6 тис. запоріжців (34,1% від загальної кількості виборців). Одними із найпасивніших були жителі Запоріжжя та Мелітополя (по 30%). У той же час мешканці сільських територій поставилися до виконання свого громадянського обов'язку набагато активніше (52% – у Долинській ОТГ, 50% – Берестівській та Коларівській сільських радах, 47% – у Новоолександрівській громаді).

Все це зумовило великі територіальні диспропорції у волевиявленні та, як наслідок, у підтримці різних політичних сил до обласної ради (табл. 1).

Такі відмінності у голосуванні міських та сільських виборців описують ефект «викривленого представництва». Серед депутатського корпусу відбувається диспропорційне збільшення частки представників політичних сил, що мали більшу підтримку на периферії.

Таблиця 1.

Ефект «викривленого представництва» на місцевих виборах-2020

Тип поселення	Доля у загальній кількості виборців області, %	Доля серед виборців, які взяли участь у голосуванні, %	Відмінності, %
м. Запоріжжя	42,6	31,2	-11,4
міста обласного значення	20,3	21,6	+1,3
міста районного значення	7,8	5,4	-2,4
селища та села	29,3	41,8	+12,5

Щоб зрозуміти ступінь цього викривлення, варто проаналізувати регіональний вимір підтримки основних учасників виборів – семи партій, що потрапили до нового складу обласної ради («Опозиційна платформа «За життя», «Слуга народу», «Європейська солідарність», «Опозиційний блок», партія В.Буряка «Єднання», «За майбутнє» та «Батьківщина») і двох «непарламентських сил», голосування за яких розмістилося на протилежних полюсах місько-сільського континууму («Наш край» та партія Шарія) (табл.2).

Таблиця 2.

Рівень підтримки політичних сил по виборчих округах (% від тих, хто проголосував за всі партії)

Партія	ТВО № 1	ТВО № 2 (ЗП)	ТВО № 3 (ЗП)	ТВО № 4	ТВО № 5	ТВО № 6	ТВО № 7	ТВО № 8	по обл-ті
	Запоріжжя			Частково Запоріжжя	Інші міста та райони області				
ОПЗЖ	18,1	19,3	16,9	17,2	29,6	25,4	32,3	22,1	23,2
Слуга народу	18,3	19,1	19,3	21,0	16,9	18,4	15,8	22,8	18,8
ЄС	14,7	15,0	15,2	8,1	6,3	5,8	6,9	7,3	9,4
Оппоблок	6,0	4,3	3,4	4,7	8,5	8,8	14,1	7,8	7,6
«Єднання» В.Буряка	15,8	17,3	18,8	9,3	2,0	2,0	3,9	0,7	8,1
«За майбутнє»	3,4	3,2	3,7	2,8	7,1	15,7	10,1	8,4	7,0
«Батьківщина»	4,3	6,3	3,9	5,8	7,2	4,1	3,9	12,1	5,8
«Наш край»	1,4	1,5	1,4	2,3	12,0	5,9	4,9	6,8	4,7
Партія Шарія	5,6	5,6	5,9	3,3	2,1	3,1	4,9	6,8	3,7

Із таблиці помітно глибокі відмінності між голосуванням виборців у м. Запоріжжя та на решті території.

По-перше, виокремлюються дві партії великого міста (політсила запорізького мера Володимира Буряка та популістська партія Анатолія Шарія). Доречі, схожі тенденції у підтримці проросійського блогера відзначалися і на минулорічних парламентських змаганнях. У той же час партія «Наш край», яка п'ять років назад

посіла третє місце на виборах, змогла набрати у Запоріжжі лише 1,5% голосів.

По-друге, рівень підтримки ОПЗЖ, партії «За майбутнє» та «Опозиційного блоку» у місті у середньому у 1,5 рази нижче, аніж за його межами.

По-третє, аномально високий результат «ЄС», вірогідно, був зумовлений високою електоральною мобілізацією своїх прихильників на тлі загальної низької явки і навіть перевершив показники П. Порошенка у першому турі президентських виборів-2019.

Також варто відзначити, що за результатами серії опитувань, проведених компанією IRG з 25 вересня по 10 жовтня 2020 року, активність виборців по області очікувалася на рівні 43–45%, а прогноз розподілу голосів експерти давали такий: ОПЗЖ – 21,8%, Слуга народу – 19,8%, «Єднання» В.Буряка – 13%, «За майбутнє» – 8,4%, «Європейська солідарність» – 8,1%, «Батьківщина» – 6,1%, «Опозиційний блок» – 5,6%, «Наш край» – 4,7%, партія Шарія – 3,8% (Хрусталеv та Ашурбеков, ред. 2020, с. 6).

Таким чином, голосування ногами мешканців обласного центру серйозно вдарило по позиціях мерської політсили.

Важливим інституційним ефектом виборчої системи є «розколоте голосування» – форма електоральної поведінки, за якої виборець до представницьких органів різного рівня підтримує різні політичні сили. Ми вже досліджували це явище на матеріалах парламентських та місцевих виборів 1998, 2002 та 2006 років (Зубченко, 2010. с. 72–81), проте нині воно набуло нового наповнення.

Для статистичного описання пропонуємо ввести коефіцієнт розколотого голосування. Його доцільно розрахувати по кожній із політичних сил, яка отримали мандати в обласній раді та була присутня на виборах у всіх громадах. Для аналізу ми відібрали шість партій – «Опозиційна платформа «За життя», «Слуга народу», «Європейська солідарність», «Опозиційний блок», «За майбутнє» та «Батьківщина».

Голосування за пропорційною системою відбувалося у три рівні рад – обласна, районна та місцева (у громадах понад 10 тис. виборців). Нові виборчі правила сильно заплутали виборців. Наприклад, за партії не голосували у м. Молочанськ (менше 10 тис.), де пропорційні вибори вже давно увійшли до звички. Натомість по-новому довелося обирати депутатів у Широківській, Малобілозерській та Костянтинівській ОТГ та у шести селищних радах.

Коефіцієнт розраховується у кілька кроків:

Перший крок – розрахунок локального коефіцієнту.

$$K 1 = N \text{ обл} / N \text{ місц.}$$

де $N \text{ обл.}$ – кількість голосів, яку віддано у кожній громаді за кожну партію на виборах до обласної ради, а $N \text{ місц.}$ – аналогічна кількість голосів до міської, селищної або сільської ради.

Другий крок – розрахунок регіонального коефіцієнту.

$$K 2 = N \text{ обл} / N \text{ район}$$

де $N \text{ обл}$ – кількість голосів, яку віддано у кожній громаді за кожну партію на виборах до обласної ради, а $N \text{ місц}$ – аналогічна кількість голосів до районної ради.

На третьому етапі було розраховано середньоріфметичний коефіцієнт по кожній партії у розрізі кожної громаді, а на четвертому – виведено середньозважений показник по всіх громадах певного типу.

Яким є змістовне наповнення коефіцієнту «розколотого голосування»? По-перше, він показує, наскільки розрізняється абсолютна підтримка обласного, регіонального та локального списків. Якщо значення близьке до одиниці, то це свідчить про високу усталеність партійного електорату.

За умов несформованої партійної ідентифікації, постійних змін конфігурації

партійної системи та виборчого законодавства працює концепція «стратегічного голосування» (Сох, 1997). Згідно неї, виборці поводять себе раціонально та намагаються не віддавати голоси за безперспективних кандидатів. Водночас не варто забувати, що відкриті списки передбачають можливість обрання і конкретного кандидата. Електоральну поведінку у такому випадку можна описати відповідно до теорії місця Дж. Егню через соціально-психологічний ефект сусідства (Agnew, 1996).

По-друге, може проявлятися клієнтелістська модель електорального вибору, особливо у сільській місцевості та невеликих містечках, яку було детально описано М. Афанасьєвим (Афанасьєв, 1996).

По-третє, видається за можливе висувати гіпотези про пріоритетність голосування на різних виборах, що може обумовлюватися відчуттям більшої важливості того чи іншого самоврядного органу, наявністю серед кандидатів відомих особистостей, діючих та колишніх народних депутатів (С.Кальцев у обласному списку ОПЗЖ) або чинних мерів, підтримкою іменних партійних брендів (наприклад, партії «Єднання» В.Буряка та команди С. Мінька), гостротою конкурентної боротьби, орієнтацією певних політичних сил на чітко визначені соціальні групи (працівники Запорізької атомної електростанції або ПАТ «Мотор-січ», залізничники, жителі якогось мікрорайону).

Таблиця 3.

Прояви «розколотого голосування» у різних типах поселенських спільнот

Партія	Запоріжжя	Міста обласного значення	Міста районного значення	Селища	Села	Стандартне відхилення
ОПЗЖ	1,07	1,01	0,98	0,97	1,09	0,054
Слуга народу	0,94	0,82	0,96	0,95	0,89	0,058
ЄС	1,01	0,94	0,95	1,14	1,04	0,080
Опоблок	0,58	0,90	1,14	1,29	0,80	0,279
«За майбутнє»	1,12	0,86	1,13	1,38	1,15	0,184
«Батьківщина»	1,04	0,91	1,09	1,09	1,27	0,129

Як бачимо із таблиці 3, найбільш стабільний електорат був у ідейних антагоністів – ОПЗЖ та «ЄС», а також у партії влади. Найменш усталеним виявився електоральний корпус переможця минулих місцевих виборів – «Опозиційного блоку». Тоді ця політична сила займала нішу головної проросійської сили, ідеологічної наступниці Партії регіонів та п'ять років фактично контролювала обласну та більшість місцевих рад. Зараз пріоритети колишніх симпатиків «регіоналів» змінилися на партію В. Медведчука та В. Рабиновича. Як наслідок – на початку жовтня 2020 року лише 53% симпатиків Опоблоку були впевнені у своєму виборі (Хрусталева та Ашурбеков, ред. 2020, с. 9). Решта ж, вірогідно, до останнього коливалися, спостерігали, а у виборчому бюлетені шукали знайомі та більш впізнавані прізвища. У якихось списках такі «маячки» вони знаходили, а десь – ні.

Аналогічна ситуація у «Батьківщині». Тут вплив персонального голосування ще більш помітний. Наприклад, у Оріхівській громаді за територіальний список «Батьківщини», який очолювала відомий лікар Н. Авраменко, проголосували у 2,7–2,4 рази більше людей, аніж за кандидатів до міської та районних рад. У партії «За майбутнє» протилежна картина спостерігалася у м. Енергодар та сел. Чернігівка – за місцеві партійні команди віддали голоси у 1,4–2 рази більше виборців, аніж за

претендентів до обласної ради.

Отже, ефект «розколотого голосування» найбільше проявляється щодо непарламентських сил, які створювали або відновлювали свою електоральну базу за кілька днів до виборів та відчували потужну конкуренцію: «Оппоблок» – з боку ОПЗЖ, «За майбутнє» – від «Слуг народу».

Структурні ефекти виборчої системи характеризують вплив виборчих правил на просування кандидатів у партійних списках. Серед них ефект регіоналізації, що вказує на питому вагу депутатів, що отримали мандати у територіальних округах (табл. 4).

Таблиця 4. Ефект регіоналізації на місцевих виборах-2020

Партія	Загальна кількість депутатів в обласній раді (N _{заг})	Кількість депутатів, яких обрано у територіальних округах (N _{тер})	Коефіцієнт регіоналізації (N _{заг} / N _{тер})	Кількість голосів
ОПЗЖ	23	17	0,74	96726
Слуга народу	19	14	0,74	78395
ЄС	10	5	0,50	39192
Оппоблок	9	4	0,44	31538
«За майбутнє»	8	2	0,25	29051
«Батьківщина»	8	2	0,25	24342

Отже, бачимо пряму залежність між кількістю голосів за партію та коефіцієнтом регіоналізації. Чим потужніша політична сила, тим більш диференційована її підтримка та можливість створити тепличні умови топ-кандидатам, розподіливши їх по різних округах.

Виходячи із цього, спостерігаємо тісний зв'язок між ефектами регіоналізації та внутрішньої конкуренції. Правова норма, згідно якої кандидати, що набрали понад 25% голосів від виборчої квоти просувалися догори у регіональному списку, стимулювала претендентів до конкуренції між собою.

Таблиця 5. Ефект внутрішньої конкуренції на місцевих виборах-2020

Партія	Загальна кількість кандидатів (N _{заг})	Кількість кандидатів, які набрали понад 25% від виборчої квоти (N _{конк.})	Коефіцієнт внутрішньої конкуренції (N _{заг} / N _{конк.})	Кількість перших місць, серед кандидатів, що набрали понад 25% від виборчої квоти
ОПЗЖ	82	19	0,23	8
Слуга народу	84	20	0,24	8
ЄС	48	6	0,13	6
Партія В.Буряка «Єднання»	48	8	0,17	4
Оппоблок	45	6	0,13	5
«За майбутнє»	84	3	0,04	3
«Батьківщина»	83	3	0,04	1

Аналізуючи таблицю 5, можна припустити, що голосування за перші номери виборчих списків було здебільшого механічним. Таку поведінку якнайкраще пояснює теорія «обмеженої раціональності» (Голосов, 2005). Не до кінця розуміючи нові правила голосування, наші співвітчизники ставили відмітку напроти першого номеру, «щоб голос не пропав».

Таким чином, лише 36% нового складу обласної ради були обрані власне за моделлю внутрішньопартійної конкуренції, яку передбачав Виборчий кодекс.

На цю проблему можна поглянути і з іншого боку, адже закон давав можливість не обирати жодного кандидата, а підтримати весь виборчий список в цілому. Новітні дослідження вітчизняних фахівців підтверджують ключову роль соціально-психологічних механізмів електоральної поведінки (Вільчинська, 2010). Проте за умов атомізованості партійної системи та швидкоплинних партійних ідентичностей ключову роль грає орієнтація на особистість політичного лідера або загальний ідеологічний вектор («Росія чи Європа», «за чи проти Зеленського»).

Частку власне партійних прибічників, що не орієнтувалися на «мажоритарну» складову списків, можна виявити через коефіцієнт цілісності вибору.

$$K_{цв.} = N_{канд.} / N_{заг.},$$

де $N_{канд.}$ – кількість голосів за всіх кандидатів від партії в усіх територіальних округах, $N_{заг.}$ – загальна кількість голосів за виборчий список партії.

Таблиця 6. Ефект «цілісності» вибору на місцевих виборах-2020

Партія	Загальна кількість голосів (N заг.)	Кількість голосів за усіх кандидатів в усіх округах (N канд.)	Коефіцієнт «цілісності вибору» (K цв.)
ОПЗЖ	96726	76288	0,79
Слуга народу	78395	64688	0,83
ЄС	39192	33475	0,85
Партія В.Буряка «Єднання»	33661	25920	0,77
Оппоблок	31538	23588	0,75
«За майбутнє»	29051	24913	0,86
«Батьківщина»	24342	20432	0,84

Із таблиці 6 помічаємо кілька зв'язків. По-перше, чим ідеологічно потужніший та впливовіший у регіоні бренд, тим більше у нього виборців, яких можна умовно назвати «ідейними». «Оппоблок» уособлював силу та вплив проросійського електорального кластеру п'ять років назад, а ОПЗЖ посіла цю нішу сьогодні. Отже, їхні показники є цілком закономірними.

По-друге, низькі значення коефіцієнту у партії «Єднання» свідчать про персоналістську орієнтацію електорату на підтримку запорізького мера Володимира Буряка.

По-третє, найбільш цільним був вибір прихильників партії «За майбутнє», яка з'явилася на політичній арені лише кілька місяців назад та ще не встигла сформувати свою ідеологічну базу. Майже всі її симпатиками у першу чергу підтримували популярних місцевих політиків, а вже потім звертали увагу на їхні партійні прапори.

Таким чином, дослідивши результати виборів до Запорізької обласної ради 2020 року, ми визначили інституційні та структурні ефекти виборчої системи. Інституційні ефекти описують зовнішній вплив електоральних правил, показують, як через

відмінності у активності та волевиявленні виборців на різному рівні відрізняється партійне представництво. Структурні ефекти демонструють, як норми виборчого законодавства впливають на розподіл мандатів вже у середині виборчих списків.

Висновки та перспективи подальших досліджень. По-перше, електоральне поле Запорізького регіону характеризується високим рівнем диференціації. Значний вплив на результати виборів мали суттєві відмінності у рівні активності міських та сільських виборців. Як результат, політсили, електорат яких проживав у великих містах, зокрема, у Запоріжжі, суттєво скоротили своє представництво у обласній раді порівняно із прогнозами соціологів, або взагалі не отримали депутатських мандатів.

По-друге, ефект «розколотого голосування» описує електоральну поведінку прихильників різних партій на локальному, регіональному та обласному рівнях. Найбільш стабільний електорат був у ідейно-політичних антагоністів – ОПЗЖ та «ЄС», а також у «Слуги народу», а найменш усталено голосували прибічники «Опозиційного блоку».

По-третє, структурні ефекти нової виборчої системи зумовили перерозподіл мандатів усередині виборчих списків за кількома напрямками – співвідношення між депутатами, яких обрали по округах та по списках, можливості для просування списком із використанням правила «25%+», цілісність або роздрібненість електорального вибору.

Разом з тим лишається чимало цікавих тем для наступних наукових розвідок, зокрема, визначення впливу ефекту сусідства на електоральну поведінку, дослідження ролі соціально-демографічних та психографічних чинників, вивчення трансформації регіонального електорального простору у виборчих циклах 2014–2020 років.

Бібліографічний список

- Авксентьев, А.О., 2019. Эффекты избирательных систем на местных выборах: открытые списки в заложниках электоральной географии. *Аналітичний центр «Обсерваторія демократії»*. [онлайн] Доступно: <<http://od.org.ua/en/%D1%8D%D1%84%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%8B%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D1%85%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D1%81%D1%82/>> (дата звернення 15 вересня 2020).
- Афанасьев, М.Н., 1996. Клиентелизм: историко-социологический очерк. *Полис. Политические исследования*, 6, с.97–108.
- Вільчинська, Ю.І., 2010. Вивчення мотивації електоральної поведінки у межах соціально-психологічного підходу до її дослідження. *Правова держава*, 21, с.485-494.
- Гайворонский, Ю.О., 2020. Эффекты взаимовлияния в условиях смешанной избирательной системы на федеральных парламентских выборах в России. *Вестник Пермского университета. Политические науки*, 1, с.18-28. DOI: 10.17072/2218-1067-2020-1-18-28
- Гнатенко, П.Г., 2018. Ефекти застосування двотурової виборчої системи на виборах міських голів 2015 року в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна. Серія "Питання політології"*, 33, с.91–98.
- Голосов, Г.В., 2005. Сфабрикованное большинство: конверсия голосов в места на думских выборах 2003 г. *Полис. Политические исследования*, 1, с.108–119. <https://doi.org/10.17976/jpps/2005.01.09>
- Зубченко, А.С., 2010. Разноуровневое голосование: региональный аспект. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*, 44, с.72–81.

- Павлюк, О.В., 2012. Теоретичні аспекти ефекту контамінації за змішаної виборчої системи. *Панорама політологічних студій*, 9, с.171-177.
- Хрусталеv, Ф.С. и Ашурбеков, А.А., ред. 2020. *Звіт про результати соціологічного дослідження «Електоральні настрої запорожців: осінь-2020»*. Запоріжжя: IRG.
- Agnew, J., 1996. Mapping politics: how context counts in electoral geography. *Political Geography*, 15(2), p.129–146. [https://doi.org/10.1016/0962-6298\(95\)00076-3](https://doi.org/10.1016/0962-6298(95)00076-3)
- Cox, G., 1997. *Making Votes Count. Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Riker, W., 2003. The Duverger's law revisited. In: B. Grofman and A. Lijphart, eds. 2003. *Electoral laws and their political consequences*. New York: Algora Publishing, p.19–42.
- Sartori, G., 2003. The Influence of Electoral Systems: Faulty Laws or Faulty Method? In: B. Grofman and A. Lijphart, eds. 2003. *Electoral laws and their political consequences*. New York: Algora Publishing, p.43–70.
- Taagepera, R. and Shugart, M., 1989. *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.

References

- Afanasyev, M.N., 1996. Klientelizm: istoriko-sotsiologicheskii ocherk [Clientelism: an outline historico-sociological account]. *Polis. Political Studies*, 6, p.97-108.
- Agnew, J., 1996. Mapping politics: how context counts in electoral geography. *Political Geography*, 15(2), p.129–146. [https://doi.org/10.1016/0962-6298\(95\)00076-3](https://doi.org/10.1016/0962-6298(95)00076-3)
- Avksentev, A.O., 2019. Effekty izbiratelnykh sistem na mestnykh vyborakh: otkrytye spiski v zalozhnikakh elektoralnoy geografii [Effects of electoral systems in local elections: open lists held hostage by electoral geography]. *Center for political analysis "Observatory of Democracy"*. [online] Available at: <http://od.org.ua/en/%D1%8D%D1%84%D1%84%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%8B%D0%B8%D0%B7%D0%B1%D0%B8%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D1%85%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC-%D0%BD%D0%B0-%D0%BC%D0%B5%D1%81%D1%82/> (Accessed 15September 2020).
- Cox, G., 1997. *Making Votes Count. Strategic Coordination in the World's Electoral Systems*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Golosov, G.V., 2005. Sfabrikovannoe bolshinstvo: konversiya golosov v mesta na dumskikh vyborakh 2003 g. [A Manufactured Majority: Vote–Seat Conversion in the 2003 Duma Elections]. *Polis. Political Studies*, 1, p.108-119. <https://doi.org/10.17976/jpps/2005.01.09>
- Guyvoronskiy, Yu., 2020. Effekty vzaimovliyaniya v usloviyakh smeshannoy izbiratelnoy sistemy na federalnykh parlamentskikh vyborakh v Rossii [Interaction effects in mixed-member electoral systems: evidence from Russia's federal parliamentary elections]. *Bulletin of Perm University. Political Science*, 1, p.18-28. DOI: 10.17072/2218-1067-2020-1-18-28
- Hnatenko, P.H., 2018. Efekty zastosuvannya dvoturovoi vyborchoi systemy na vyborakh miskykh holiv 2015 roku v Ukraini. [Effects of application of the two-round electoral system for the elections of the mayors of 2015 in Ukraine]. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Issues of Political Science*, 33, p.91-98.
- Khrustalev, F.S. and Ashurbekov, A.A., eds. 2020. *Zvit pro rezultaty sotsiologichnoho doslidzhennia «Elektoralni nastroi zaporozhtsiv: osin-2020» [Report on the results of the sociological research "Electoral sentiments of the residents of Zaporizhzhya region: autumn 2020"]*. Zaporizhzhia: IRG.

- Pavliuk, O.V., 2012. Teoretychni aspekty efektu kontaminatsii za zmishanoi vyborchoi systemy [Theoretical aspects of the effect of contamination in a mixed electoral system]. *Panorama of political science studies*, 9, p. 171-177.
- Riker, W., 2003. The Duverger's law revisited. In: B. Grofman and A. Lijphart, eds. 2003. *Electoral laws and their political consequences*. New York: Algora Publishing, p.19–42.
- Sartori, G., 2003. The Influence of Electoral Systems: Faulty Laws or Faulty Method? In: B. Grofman and A. Lijphart, eds. 2003. *Electoral laws and their political consequences*. New York: Algora Publishing, p.43–70.
- Taagepera, R. and Shugart, M., 1989. *Seats and Votes: The Effects and Determinants of Electoral Systems*. New Haven: Yale University Press.
- Vilcinska, U.I., 2002. Vyvchennia motyvatsii elektoralnoi povedinky u mezhakh sotsialno-psykhologichnoho pidkhodu do yii doslidzhenniai [Studying the motivation of electoral behavior within the framework of the socio-psychological approach]. *Pravova derzhava*, 21, p.485-494.
- Zubchenko, A.S., 2010. Raznourovnevoe golosovanie: regionalnyy aspekt [Multilevel voting: regional aspect]. *Social technologies: topical issues of theory and practice*, 44, p.72-81.
- Стаття надійшла до редакції 18.10.2020.

O. Zubchenko

INSTITUTIONAL AND STRUCTURAL EFFECTS OF THE ELECTORAL SYSTEM IN THE LOCAL ELECTION CAMPAIGN 2020 (REGIONAL ASPECT)

The article is devoted to the problems of the influence of the electoral system on the structuring of the electoral field in the region and the representation of political parties in local government. It is emphasized that due to the high size of the electoral deposit, the number of participants in the elections has significantly decreased in comparison with the previous electoral cycle. Also, due to legislative innovations, the possibility of political manipulation and the proportion of spoiled ballot have been increased. According to the author, the election results turned out to be extremely distorted due to the influence of the institutional and structural effects of the electoral system.

Institutional effects include disproportions in the representation of political parties in the regional council due to the higher activity of rural voters and low turnout in cities. The author shows that the greatest losses were incurred by the party “Ednannia” of the mayor of Zaporizhzhia V. Buriak. The effect of “split voting” manifested itself through the differentiation of support for electoral actors when voting in regional, district and local councils. This indicator makes it possible to explain electoral behavior in different elections from the standpoint of the theory of “strategic voting”, as well as to study the influence of the factor of “neighborhood” - voting on a territorial basis, “for local”. The most stable was the electorate of the Opposition Bloc, the EU and Servant of the People, and the most unstable was the Opposition Bloc.

Structural effects describe the impact of electoral rules on the promotion of candidates within party lists and are revealed using several indicators. The coefficient of regionalization indicates the share of deputies who received mandates in territorial districts, the coefficient of “internal competition” - the number of deputies who received more than a quarter of votes, the coefficient of “integrity of choice” is an indicator of the “pure” ideological electorate who voted for the party list as a whole.

Key words: *electoral behavior, electoral activity, electoral system, effects of the electoral system, “split” voting.*